OBSAH

JAK ČÍST TUTO KNIHU 13
PŘEDMLUVA (Tomáš Samek) 15

ÚVOD 25
METODOLOGIE 29
1. Antropologie vzdělávání 32
2. Na pomezí komparativní studie a „Multi-Sited Ethnography“ 34
3. Teoreticko-metodologické diskuze o výzkumu vzdělávání 37
4. Vstupování do terénu 45
5. Etické aspekty 49
6. Reflexivní přístup 54
7. Vnímání výzkumníka ve školním prostoru 58

ZÁKLADNÍ ŠKOLY V ČESKÉ A SLOVENSKÉ REPUBLICE

„VY JSTE DOLE, MY NAHOŘE“: Sociální a etnické hranice v segregované základní škole (Základní škola Kollárova) 65
1. Školní svět jako prostor spoluutvářený pohledem výzkumníka a vnímání školy v širších sociokulturních souvislostech 68
2. Interakční kultura v základní škole 69

3. Společný prostor v budově školy 70
4. Nové uspořádání školních tříd: Směrem k etnické homogenitě? 73
5. Romské školní třídy: Jazyk jako důležitá podmínka komunikace 76
6. Smíšené školní třídy: Etnicita jako porucha a nekomunikace jako forma komunikace 81
7. Shrnutí 89

„VYVOLENÍ A OUTSIDEŘI" Selekce žáků v základní škole s výběrovými třídami (Základní škola Štúrova) 93
1. Testování žáků jako mechanismus sociální exkluze 96
2. „Výběrová 3. A" 99
3. „Outsideři z 3. B" 104
4. Shrnutí 107

„S ODLIŠNOSTÍ SE NEKAMARÁDÍME" Šikana žáka se speciálními vzdělávacími potřebami (Základní škola Daxnerova) 109
1. Role výzkumníka ve školní třídě 109
2. Jeden proti všem 112
3. Shrnutí 122

„UČITELÉ A ŽÁCI POD DOHLEDEM" Kamerový systém v problémové základní škole (Základní škola Bernolákova) 125
1. Kamerový systém ve městě a škole 126
2. „Velký bratr tě vidí" a šikana pod dohledem kamer 128
3. Odlišné vnímání Romů na prvním a druhém stupni 130
4. Shrnutí 131

„STÁTNÍ ŠKOLA PRO ROMY A SOUKROMÁ ŠKOLA PRO NEROMY" Segregace v obci a vzdělávacím systému (Základní škola Závodníkova) 133
1. Segregované školství v obci Lípová 134
2. Kategorizace v osadě a škole 138
3. Shrnutí 144

Sociální vztahy v dvojtřídce
(Základní škola Hurbanova) 147
1. K pozicionalitě aneb Výzkumník a ti druzí 148
2. Sociální vztahy ve školním a mimoškolním prostředí 150
3. Shrnutí 153

Romský žák v prestižní základní škole
(Základní škola Rettigové) 155
1. Postavení romského žáka v šesté třídě 159
2. „Klovací řád" a analýza sociálních interakcí 166
3. Pohled žáků na romského spolužáka 168
4. Shrnutí 170

„Romové k tabuli a Neromové k oknu" Rozdělení
sociálního prostoru v multikulturní základní škole
(Základní škola Čelakovského) 173
1. K výzkumu interetnických vztahů 176
2. Etnizace školní třídy 177
3. Shrnutí 182

„Děláš machry, a přitom máš mikinu za dvacku"
Socioekonomické rozdíly ve školní třídě
(Základní škola Puchmajerova) 185
1. Třídní konflikt a antagonistické vztahy 186
2. Shrnutí 194

Utváření sociálních pout ve školním kolektivu
(Základní škola Pelclova) 195
1. Škola a svět za její branou 196
2. Odlišné pozice romských chlapců v páté třídě 197
3. Gender a etnicita ve třetí třídě 200
4. Shrnutí 205

Vztahy mezi dětmi ve speciální třídě
(Základní škola Tylova) 207
1. Protiromské demonstrace 208
2. Jak se žáci setkávají s antipatií části obyvatelstva
vůči Romům 211

3. Sociální a prostorová vzdálenost v trojtřídní třídě 212
4. Shrnutí 216

Mechanismy inkluze a exkluze v inkluzivní základní škole (Základní škola Máchova) 217
1. Sociální inkluze ve druhé třídě 221
2. „Ne etnicita, ale obezita“: Sociální vyloučení v páté třídě 230
3. Shrnutí 235

Závěr aneb co z toho plyne 237
1. Zahrnování výsledků do jednoho analytického rámce 243
2. Jakým směrem se budou vyvíjet základní školy? 248
3. Pár teoretických postřehů k sociodemografickým kategoriím 251
4. Slovo závěrem 254

Terminologický klíč 257

Summary 265

Poděkování 267

Odkazy na bibliografické citace 269

Bibliografie 289

Seznam grafických schémat a obrázků 315

Jmenný rejstřík 317

Věcný rejstřík 321